

GÖÇMEN İŞÇİLERİN SAĞLIĞINI NELER BELİRLER?

Aslı DAVAS*

Öz: İşçi sağlığı, işçinin hayır deme kapasitesine doğrudan bağlıdır. Günlük barınma, beslenme, ısınma gibi temel gereksinimleri tehdit altında olan çalışanların, işyerindeki çalışma koşullarına itiraz edebilmeleri neredeyse mümkün değildir. Bu nedenle de birçok ülkede yapılan araştırma göstermiştir ki göçmenler çalışma yaşamında en çok adaletsizliğe ve ayrımcılığa uğrayan gruptur. Göç nedeniyle ortaya çıkan istismar, malnütriyon, bulaşıcı hastalıklar ve ruh sağlığı sorunları göç edilen ülkedeki işçi sağlığı ve güvenliği sorunlarıyla birlikte sadece işçileri değil, ailelerini ve içinde yaşadıkları toplulukları da etkiler. Kadın göçmen işçiler ve göçmen işçilerin çocukları sağlık etkilerine karşı özellikle savunmasızdır. Bu konuda yeterince kayıt olmamasına ve araştırma yapılmamasına rağmen dünya genelinde morbidite ve mortalitenin başlıca nedenlerinden biridir. İşverenlerin ve hükümetlerin kaçak göçmen işçiler sayesinde sağladıkları ekonomik avantajlar göçmen işçilerle ilgili uluslararası ve ulusal yasal düzenlemelerin sınırlı olmasına neden olmaktadır. Neoliberal ve muhafazakar politikalar ışığında geliştirilen ve neredeyse feodal dönemdeki kölelik düzenini aratmayan yeni çalışma rejimleri göçmenlerin hak talep etmelerinin önündeki en büyük engellerdir.

Anahtar sözcükler: göçmen, işçi sağlığı

What Determines The Health Of Migrant Workers?

Abstract: A worker's health is directly dependent to his capacity to say "no". Their daily basic needs such as housing, nutrition and heating being under constant threat, it is almost impossible for workers to raise objection against their working conditions. Indeed, studies conducted in many countries show that migrants constitute the group facing injustice and discrimination the most in their working life. Together with problems of work safety and health already existing in destination countries, problems including abuse, malnutrition, infectious diseases and psychological disorders emerging as a result of migration affect not only workers but also their families and communities they are living in. Women migrant workers and children of migrant workers are particularly vulnerable to health effects. We can say that it is one of the leading causes of morbidity and mortality throughout the world albeit the limited availability of proper records and studies. Economic advantages that employers and governments enjoy on the basis of illicit migrant workers lead to limits put on international and national legislative arrangements related to migrant workers. New employment regimes emerging under the aegis of neoliberal and conservative policies that are in fact akin to serfdom in feudal ages constitute big obstacles to migrants in pursuit of their rights.

Key words: migrant, worker health

Göçmen işçileri kim, niye ister?

İşçi sağlığı kapitalizmin verimlilik dışında görmezden gelmeyi tercih ettiği bir alandır. İşçiler, madenlerde kömür tozuyla, inşaatlarda, tersanelerde asbest ve daha çok birçok kimyasalla, kot taşlamada silikozla, otel ve restoranlarda neredeyse 16 saate varan ayakta çalışma zorunluluğuyla, sağlıklarına zarar verdiğini bilmelerine rağmen geçim gerçeği nedeniyle çalışırlar. Hükümetler bu kimyasalların zararlı olduğunu, bu koşulların öldürdüğünü bilmelerine rağmen işverenler için ucuz ve kârlı olmaya devam ettiği sürece gerekli önlemleri almaz; denetim yapmaz ve yasaları uygulamaz. İşçi hareketinin güçlü olduğu ülkeler ya da bazı refah ülkeleri dışında bu alanda iyi uygulama sayısı çok azdır. Dünyanın birçok ülkesinde hızla artı değer üretme bir işçinin yaşamından daha önemlidir. Çalışma koşulları çalışan sağlığı gözetilerek değil, birim zamanda daha çok meta üretimine göre düzenlenir.

İşçi sağlığı, işçinin hayır deme kapasitesine doğrudan bağlıdır. Günlük barınma, beslenme, ısınma gibi temel gereksinimleri tehdit altında olan çalışanların, işyerindeki çalışma koşullarına itiraz edebilmeleri neredeyse mümkün değildir. Bu nedenle de birçok ülkede yapılan araştırma göstermiştir ki göçmenler çalışma yaşamında en çok adaletsizliğe ve ayrımcılığa uğrayan gruptur (Sağiroğlu, 2016). Ayrıca çalışma koşullarıyla ilgili yapılan az sayıda araştırma da gelişmiş ülkelerde de bu alandaki ikiyüzlü tutumu gözler önüne sermektedir (McKay S, Crow, M. ve ark., 2006).

Göçmen işçiler, çalıştıkları ülkelerde işverenler için ucuz işgücü olarak, hükümetler için de ekonomik büyüme için önemli bir kaynak olarak görülür. Sermaye sahipleri göçmen işçilerin çalışma saatlerini, yapacakları iş miktarını ve istihdam edecekleri

*Doç. Dr., İzmir Dayanışma Akademisi

Geliş Tarihi / Received : 03.10.2018

Kabul Tarihi / Accepted : 24.10.2018

süreyi istedikleri gibi yönetebilirler. Batı ekonomileri kolla yapılan birçok işte göçmen işçilere gereksinim duymakta, göçmen işçileri de istihdam güvenceleri olmadığından üretimde bir makine dışısından bile daha kolay değişebilecek bir bileşen olarak görmektedir. Gelişmiş bir ülke olan İngiltere'de beş bölgede 200 göçmen işçiyle yapılan derinlemesine görüşmelere dayanan bir raporda göçmen işçilerin çok daha uzun saatler çalıştıkları ve yerlilere göre işten atılma vb. nedenlerle daha sık iş değiştirmek zorunda kaldıkları bildirilmiştir. Türkiye'de Suriyeli mevsimlik işçilerle ya da tekstil sektöründe yürütülen çalışmalarda da benzer sonuçlar vardır. İşçiler daha ucuza çalışırlar ve genellikle iş tanımları içinde olmayan birçok işi yapmak zorunda kalırlar. İş güvenceleri ise neredeyse hiç yoktur (**Erdoğan ve Ünver 2015; Yıldız ve Yıldız 2017; Korkmaz 2017; McKay S, Craw M 2006; McLaughlin, 2009; Sargeant ve Tucker 2009**).

Neoliberal ekonomistler, işçi arzında tabakalı bir yapı oluşturdukları için göçmen işçilerin ülke ekonomisine faydalarına vurgu yapmaktadır. Bu işçileri yedek işçi ordusunun her zaman belli bir düzeyde kalmasını sağlayan etmenlerden biri olarak kabul ederler (**Anderson ve Ruhs, 2010**).

Ekonomik büyüme ya da tam tersine kriz dönemlerinde göçmen işçilere olan ihtiyaç farklılaşmaktadır. Kriz dönemlerinde de göçmen işçilere ihtiyaç duyan sektörler olduğundan, neoliberal ekonomistler, belli bir düzeyde kaçak göçmen işçinin ülkenin ekonomik büyümesi üzerinde olumlu etkileri olduğunu iddia etmektedir. İngiltere'de 2002'den 2008'e gelindiğinde krize rağmen toplam işgücü içinde göçmenlerin oranı %8,2'den %13,3'e çıkmıştır, artış da en çok gıda, otel, restoranlar ile sağlık ve sosyal hizmetlerde görülmüştür (**Anderson ve Ruhs, 2010**). Yine İngiltere'de 2014 yılında, 6,6 milyon (%16,7) göçmen işçi çalışmıştır.

Göçmen işçi istihdamında kayıtdışı çalışma oranları gelişmiş ülkelerde %15 iken gelişmekte olan ülkelerde 2-4 kat fazla olmakta ve ülke ekonomisini bu ülkelerde çok daha fazla belirlemektedir (**Lordoğlu, 2015**).

Göçmen işçiler göç edilen ülkenin yerli işçileri tarafından işsizliğe neden olan ve maaşları ucuzlatan bir tehdit olarak görülürler. Bu tehdit bazen hükümet politikalarıyla kullanılan ikiyüzlü bir araca da dönüşür. Örneğin Güney Kore'de 1980 sonrası neoliberal politikalar doğrultusunda ihracata yönelik sanayileşme hayata geçirilmiştir. Aynı dönemde Güney Kore işçi sınıfının mücadelesi sonucunda önemli

haklar elde edilmiş, Koreli işçilere ödenen ücretler yükselmiştir. Bu nedenle hükümet ücretlerin düşürülmesi amacıyla göçmen işçilere ülke kapıları açmış, göç eden işçiler de iş kanunlarından yararlanmadıkları, sendika, grev, toplu sözleşme haklarının olmadığı, güvencesiz çalışan yerli işçilerin 1/3'ü oranında ücret aldıkları bir kölelik sisteminde çalışmışlardır (**Lee, McGuinness, ve Kawakami, 2011**).

Bir çok bölgede her iki işçi grubu arasındaki ekonomik çıkar çatışmaları, milliyetçiliği besleyen bir muhafazakarlığa yol açarak işçiler arasında ciddi bir bölünme yaratıp, işverenler için tercih edilen ama göçmen işçilerin yaşam koşullarını daha fazla ağırlaştıran bir etmen olan ayrımcılığa neden olmaktadır. Toplumsal dışlanma göçmen işçilerin var olan sosyal haklardan bile yararlanmasının önünde önemli bir engeldir.

Aynı ikiyüzlü tutum Türkiye'de de Suriyeli çalışanlar için söz konusudur. Savaş sonrasında göç etmek zorunda kalan Suriyeliler ülke için ekonomik bir yük olarak görülürken, aslında 2006-2015 arasında Suriye'ye ihracat düzenli olarak artmıştır. Ayrıca Türkiye'de de sermaye, Suriyeli göçmenleri artırdığı gibi değeri arttıracak önemli bir kaynak olarak görülürken, işçi sınıfı ve yoksullarda bu durum endişe yaratmaktadır (**Sağiroğlu 2016**).

Dünyada ve Türkiye'de göçmen işçiler

Uluslararası Çalışma Örgütü'ne göre yaşadığı şehir veya ülke dışında çalışan herkes göçmen işçi kabul edilmektedir. Göçmen işçiler ülke içi ve uluslararası olmak üzere temel olarak ikiye ayrılmaktadır. Yasal göçmen işçi, kaçak göçmen işçi, kağıtsızlar, kalıcı göçmen işçi, sınır işçileri, mevsimlik işçiler, geçici göçmen işçi gibi birçok farklı sınıflandırmalar mevcuttur.

Farklı statüler nedeniyle kesin bilgi vermek zor olsa bile göçmen işçi sayısı birçok ülkede bilinenin çok üstündedir. Tüm dünyada 258 milyon uluslararası göçmen olduğu tahmin edilmektedir. Avrupa Birliği'ndeki 28 ülkenin işgücünün %12,6'sı göçmen işçidir. 2015'de yayınlanan Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) Göçmen İşçi Küresel Tahmin Raporu'na göre kadın göçmenlerin %52,9'u, tüm göçmenlerin %48,5'i Kuzey Amerika ile Batı, Güney ve Kuzey Avrupa'da; %11,7'si Arap Devletleri'nde çalışmaktadır. ABD'de tüm çalışanların %20,2'si, Arap Devletleri'nde ise %35,6'sı göçmendir. Göçmen işçilerin %63,4'ü hizmet sektörü %17,8'i endüstri-inşaat ve imalat, %11,1'i tarım, %7,7'si ev hizmetlerinde çalışmaktadır (**ILO, 2015**). Önemli diğer bir nokta da göçmen sayısındaki artışın yıllar içinde çok

fazlaşmasıdır. 1990 ve 2017 arasında uluslararası göçmen sayısı 105 milyon (%69) artmıştır. 1990-2005 arasında bu artış yılda 2,5 milyonken 2005-2017 arasında yılda 5,6 milyona çıkmıştır (**United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division, 2017**). OECD ülkelerinde işsizlik göçmen işçilerde iki kat fazladır ve göçmen kadınlar için işsizlik oranı Finlandiya, Fransa ve İtalya'da %20'den büyüktür. AB ülkelerinde bile göçmen işçilerin istihdam güvencesi yoktur.

Avrupa ve Kanada'da göçmen işçilerin çalışma koşullarının değerlendirildiği bir derlemede; İskandinav'daki Polonya'lı göçmen işçilerin %27 - %34'ü mevcut ya da önceki işlerinde maaşlarıyla ilgili kandırdıklarını; Kopenhag (Danimarka), Reykjavik (İzlanda) ve Oslo'daki (Norveç) Polonya göçmenlerinin %18 - %31'i yetkililerle veya sendikalarla görüşmelerinde işlerinden atılmaktan korktuklarını bildirmişlerdir (**Sterud ve ark., 2018**).

Uluslararası Göç Örgütü verilerine göre, Türkiye'de 133 bin 632 Iraklı, 128 bin 931 Afganlı, 32 bin 80 İranlı, 3 bin 598 Somalili ve 8 bin 550 diğer ülkelere gelen toplam 306 bin 791 kişi bulunmaktadır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli göçmen sayısı 3.168.757'dir (**Aygül 2018**). Türkiye'deki toplam mülteci sayısı 3,5 milyonun üzerindedir. Çalışma izni verilen Suriyeli göçmen işçi sayısı ise zannedilen aksine çok düşüktür. Türkiye'de 2017 yılında yabancılara 87100 çalışma izni verilmiş bunun sadece 20 970'ini Suriyeliler oluşturmuştur. Suriyelilerin çalışma izni alması geçici sığınma statüleri nedeniyle daha zordur.

Türkiye'de göçmenler genelde emek yoğun sektörlerde ve vasıfsız işçi olarak çalışmaktadır. Göçmenlerin sıklıkla mevsimlik işçi olarak çalıştıkları tarım, inşaat, tekstil, imalat sektörlerinde daha yoğun istihdam edildikleri bilinmektedir. Kadınlar toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak ev hizmetleri, yaşlı, çocuk bakımı ve tekstil alanında istihdam edilmektedir (**Aygül 2018; Lordoğlu 2015**). Türkiye'de 15 yaş altı bir milyon Suriyeli çocuk bulunmaktadır ve Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye raporuna göre Suriyeli çocukların en önemli sorunlarından biri çocuk işçiliğidir(%11). Kilis'te yapılan bir araştırmada Suriyeli çocukların günlük 10-25 TL gelire ve yarısının ailesinin isteği nedeniyle çalıştığı ortaya konmuştur (**Harunoğulları M, 2016**).

İşçi sağlığı ve güvenliğiyle ilgili yasal düzenlemeler

Uluslararası mevzuatta göçmen işçi tanımı çok önemlidir. UÇÖ, BM, AB ve Avrupa Sosyal Şartı'nda

bu konuda farklı yaklaşımlar mevcuttur. UÇÖ'nün 1949 tarih ve 97 sayılı sözleşmesi ve 1975'te 143 sayılı "Olumsuz Koşullarda Göç ve Göçmen İşçilere Fırsat ve Muamele Eşitliği Sağlanması Sözleşmesi" göçmen işçiyi başkası tarafından çalıştırılmak amacıyla bir ülkeden diğerine göç eden veya göç etmiş ve göçmen işçi olarak bir ülkeye kabul edilen, sadece göç edilen ülkenin hukukuna uygun çalışma ilişkisini kapsamına almakta olan kimse olarak tanımlamaktadır. UÇÖ'de kaçak işçiler göçmen işçi olarak tanımlanamamakta ve bu düzenlemedeki haklardan yararlanamamaktadır (**Çelgin 2014; Civan ve Gökalp, 2011**).

Göçmen işçilerin ve ailelerinin korunma ve yardım hakkına yönelik Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı'nda göçmen işçi tanımı yoktur ve kaçak göçmen işçiler kapsam dışında bırakılmıştır. 24 Kasım 1977 tarihli Göçmen İşçilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nde göçmen işçi, sözleşmenin tarafı olan bir ülke vatandaşına, yine sözleşmenin tarafı olan diğer bir devlet tarafından kendi ülkesinde ikamet etmek ve çalışmak üzere izin verilen kişi olarak tanımlanmıştır (**Çelgin, 2014**). Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname, Mültecilerin Statüsüne Dair Sözleşme, Vatansızların Statüsüne Dair Sözleşme ve Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmelerinde göçmen işçilerle ilgili bölümler bulunmaktadır. Bunların içinde en kapsamlısı 13.01.1999 tarihinde Türkiye tarafından imzalanmış ve Bakanlar Kurulu'nun 18.06.2004 tarih ve 2004/7502 sayılı kararıyla onaylanan Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir. Bu sözleşmede göçmen işçi "Vatandaşlık bağı ile bağlı olmadığı bir devlette ücret ödenen bir faaliyette çalıştırılacak, çalıştırılmakta olan veya çalıştırılmış olan kişi" olarak kabul edilmiştir. Bu sözleşme hariç diğer sözleşmeler göçmen işçi olarak kaçak işçiyi, öğrencileri, stajyerleri ve işverenlerince başka bir ülkeye belirli bir işi yapmak üzere gönderilen işçileri tanımlamamaktadır (**Gökalp ve Civan 2011**).

Türkiye'de yabancıların çalışabilmesi 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun (YÇİHK) kapsamındadır. Çalışma izinleri süreli, süresiz, bağımsız, istisnai çalışma izinleri olarak sınıflanmakta, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilmekte ve uzatılmaktadır. Yabancı işçi kavramı aslında uluslararası düzenlemelerde geçen göçmen işçi kavramına denktir. 4817 sayılı Yasa'nın 21. maddesine göre de yabancı kaçak işçi

çalıştırılmasını önlemeye yönelik cezai yaptırımlar mevcuttur. Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri 2015 yılı için çalışma izni olmaksızın işçi olarak çalışan yabancıya kişi başı 835 TL, çalıştıran işverene 8 bin 381 TL ceza uygulamakta ve kayıtsız (kaçak) çalışan yabancı işçi sınır dışı edilmektedir. Suriyelilerle ilgili olarak, Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinleriyle ilgili düzenlemeye göre çalışma izni muafiyeti veya çalışma izni olmaksızın Türkiye'de çalışamaz veya çalıştırılmaz. Suriyelilerin çalışma izni alması bu yönetmelik nedeniyle kolay değildir ve Türkiye'de bu izni alan çok az Suriyeli bulunmaktadır.

Kaçak göçmenlerle ilgili olarak bazı hukukçular ulusal mevzuata atıf yapmakta bazılarıysa BM Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi gereği işçilerin tüm haklardan yararlanmasını gerekliliğine işaret etmektedir.

Dolayısıyla dünyada göçmenlerin işçi sağlığı hizmetleriyle ilgili hakları yasal statülerine göre değişmektedir. UÇÖ Göçmen İşçi Anlaşması 12. Maddesi'ne göre devletler, aynı iş gücünü harcayan tüm göçmen işçilere, eşit çalışma koşullarını garantilemek zorundadır. UÇÖ işçi eğitimleri ile ilgili olarak göç ettiği ülkeye gitmeden işçiye bilgilendirme yapılması, bu eğitimin göçmen işçinin kendi dilinde veya lehçesinde olması, ücret karşılığı olmamasıyla ilgili standartlar getirmiştir (ILO, 2007).

Göçmen İşçilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nde; göçmen işçilere, işçi sağlığı ve güvenliğinin sağlanması açısından göç ettikleri ülke vatandaşlarıyla eşit düzeyde koruma sağlanmıştır. Fakat bu eşit düzey, teoride kalmakta, uygulama anlamında yasal hakları aramayı kolaylaştırıcı bir etkisi olmamaktadır. Göçmen işçiler için bu yasal düzenlemenin anlamı işyerlerinde adillerinde uyarı işaretleri ve sembollerin asılması ve mesleki eğitim esnasında göçmen işçilerin iş sağlığı ve güvenliği konusunda ayrıca eğitilmesi başlıklarıyla sınırlıdır. Bu anlamda da en kapsamlı uluslararası sözleşme olan tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde göçmen işçilerle vatandaşlar arasında işçi sağlığı ve güvenliği (İSG), ücret ve diğer çalışma koşulları konusunda eşit işlem ilkesi bulunmaktadır (Civan ve Gökalp, 2011).

4857 sayılı İş Kanunu'nda işverenler, iş sağlığı ve güvenliğini sağlamak için gerekli olanı yapmak ve doğabilecek her türlü mesleki riski önleyecek önlemleri eksiksiz almak zorunda tutulmuşlardır.

Çalışma izni alarak çalışan göçmen işçiler için tüm İSG Kanunları geçerlidir ve işveren her türlü önlemi alma, denetleme, eğitim verme ve bilgilendirme ile yükümlüdür. Bu Kanun'da göçmenlere de ödevler verilmiştir. İSG konusunda kendilerine verilen talimatlara ve her türlü önleme uymakla yükümlüdürler ve çalışmaktan kaçınma ve iş sözleşmesini fesih hakkına da sahiptirler. 'Çalışanların İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimlerinin Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik Madde 7'de "işyerindeki kadınların, gençlerin, çocukların, özürsüz, eski hükümlü, terör mağduru ve göçmen işçilerin eğitimine özel önem verilir" ifadesi yer almaktadır. Ayrıca eğitimin, çalışanların kolayca anlayabileceği bir dilde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Kaçak işçilerin Türkiye'deki İSG ile ilgili haklarıyla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Kaçak olarak çalıştığı için kanunlar önünde işçi sayılmadığını ve kanunların işçiyi koruyucu hükümlerinden yararlanamayacaklarını savunanlar olduğu gibi kaçak göçmen işçinin, iş görme edimini yerine getirdiği dönemle ilgili olarak doğan haklarını talep edebileceğini ve daha kapsamlı olarak da Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi'nin yasalara göre üstün kabul edilip işçilerin hukuki statülerine bağlı olmaksızın, bir insan hakkı olarak iş sağlığı ve güvenliği hükümlerinden yararlanmayı talep edebileceklerini savunan farklı görüşler bulunmaktadır.

Görüldüğü gibi işverenlerin ve hükümetlerin kaçak göçmen işçiler sayesinde sağladıkları ekonomik avantajlar göçmen işçilerle ilgili uluslararası ve ulusal yasal düzenlemelerin sınırlı olmasına neden olmaktadır. Neoliberal ve muhafazakâr politikalar ışığında geliştirilen ve neredeyse feodal dönemdeki kölelik düzenini aratmayan yeni çalışma rejimleri göçmenlerin hak talep etmelerinin önündeki en büyük engellerdir.

Göçmen işçilerin sağlıklarını etkileyen etmenler
Göç nedeniyle ortaya çıkan istismar, malnütrasyon, bulaşıcı hastalıklar ve ruh sağlığı sorunları göç edilen ülkedeki işçi sağlığı ve güvenliği sorunlarıyla birlikte sadece işçileri değil, ailelerini ve içinde yaşadıkları toplulukları da etkiler. Kadın göçmen işçiler ve göçmen işçilerin çocukları sağlık etkilerine karşı özellikle savunmasızdır. Bu konuda yeterince kayıt olmamasına ve araştırma yapılmamasına rağmen dünya genelinde morbidite ve mortalitenin başlıca nedenlerinden biridir.

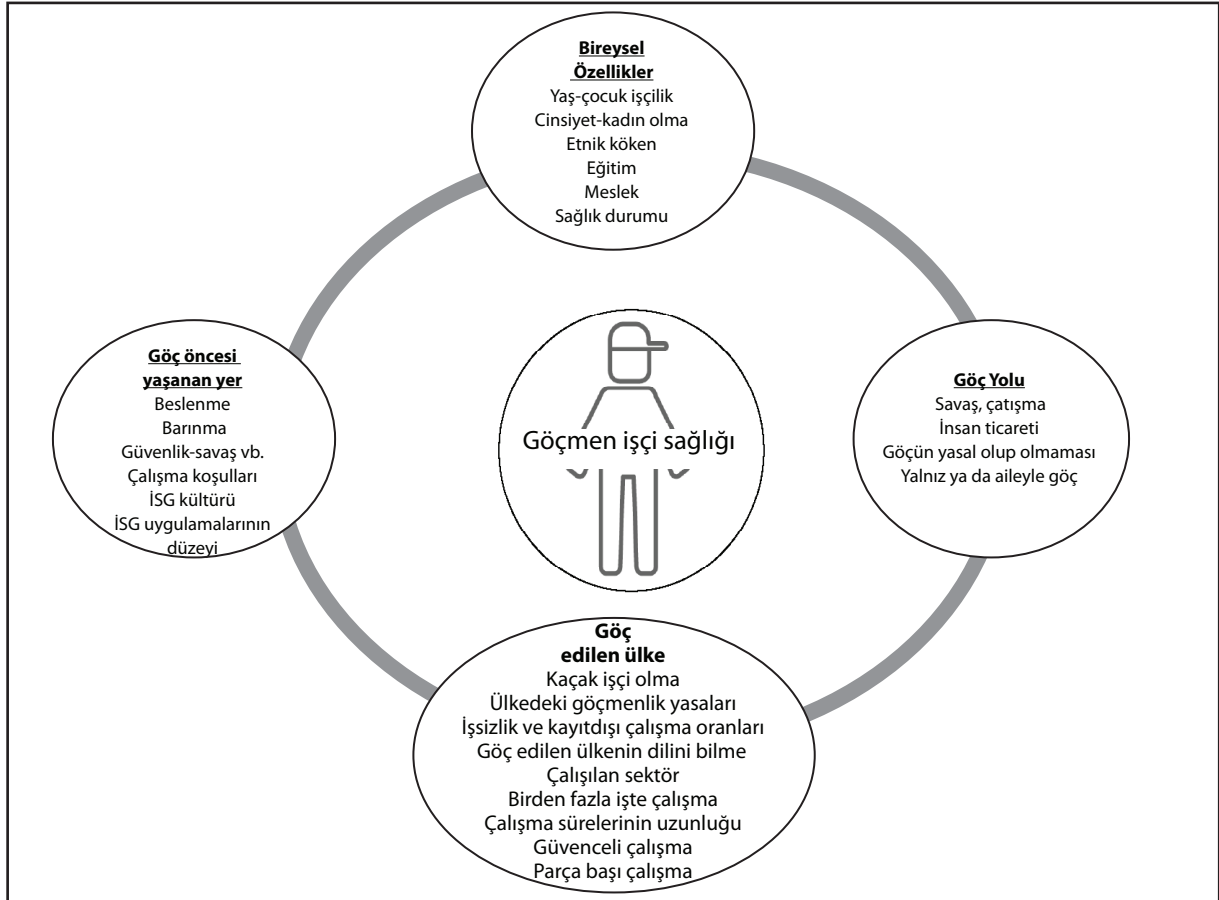
Sınır dışı edilme tehlikesi nedeniyle göçmen işçilerin kendilerine dayatılan çalışma koşullarına hayır

deme ihtimalleri daha düşüktür. Bu yüzden de işçi sağlığı ve güvenliği açısından en kötü koşullarda çalışırlar. Üstelik hem çalışma saatleri yerli bir işçiden daha fazla olduğu hem daha düşük ücrete çalıştıkları için sağlıklı beslenme ve iyi koşullarda barınma olanaklarından yoksundurlar. Ayrıca çoğunlukla sosyal ve sağlık güvenceleri olmadan yaşarlar. Çok azı yüksek vasıf gerektiren bilgi teknolojisi ve profesyonel işlerde istihdam edilmektedir. Çoğu 3D (dirty, dangerous, demeaning) olarak kısaltılan pis, tehlikeli ve küçük düşürücü işlerde çalışmaktadır (ILO, 2013; Menegatti, 2009).

Birçok ülkede mevcut işçi sağlığı ve güvenliği programları ve kayıt sistemleri yalnızca sınırlı sayıda işyerinde gerçekleşen kaza ve hastalıkları kapsar. Göçmen işçilerin işçi sağlığı ve güvenliği risklerini belirlemek için özelleşmiş geçerli bir yöntem yoktur. Mevcut istatistikler temelinde göçmenlerin yerel işçilerden daha yüksek bir risk kategorisine girip girmediğini belgelemek neredeyse imkânsızdır. Bu nedenle bu alanda yapılan araştırmalar büyük önem taşır. Hükümetler araştırma yapılmasına, işverenler

işyerlerine girilmesine izin vermediği, göçmen işçiler de işlerini kaybedecekleri korkusuyla çoğunlukla kabul etmedikleri için yapılması çok zor araştırmalardır. İngiltere’de göçmen işçilerle yürütülen bir çalışmada her dört göçmendeki birinin ya kendisi iş kazası geçirmiş ya da bir iş kazasına tanıklık ettiğini bildirmiştir ki bu bir İngiliz işçisinin tecrübe ettiğinden çok daha fazla bir orana tekabül etmektedir. Bu raporda incelenen iş kazaları uzun saatler çalışmaya bağlı bitkinlikle ilişkisi gösterilmiş kesikler, kayma ve düşmelerdir. İşçiler işten atılma ya da sınır dışı edilme tehlikesiyle bu kazaları bildirmediklerini belirtmişlerdir (McKay ve ark., 2006).

Göçmen işçiler ister ekonomik nedenlerle gönüllü, ister savaş ve çatışma nedeniyle zorunlu olsun her durumda ülkesindeki koşullardan memnun olmayan ve bu koşullarla ilgili güçlük yaşayan kişilerdir. Her ne kadar göç ettikleri ülkeye göç etmeyi başaramış sağlıklı kişiler olsalar da sağlık sorunları açısından duyarlılaşmış en riskli gruplardır. Dolayısıyla sağlık sorunları yaşama olasılıkları daha yüksektir. Göçmen işçilerin sağlığını etkileyen etmenler Şekil 1’de özetlenmiştir.

Şekil 1. Göçmen işçilerin sağlığını etkileyen etmenler

Göçmen işçiler yarı zamanlı, mevsimlik, geçici türdeki eğreti işlerde daha sık çalıştığından hem günlük kazançlarını hem de sağlıklı olarak damgalanıp işlerini kaybetmemek için çoğu zaman gerekli olduğu halde sağlık kurumlarına başvurmamakta ya da verilen raporları kullanmayı ret etmektedir. Bu da sağlık durumlarını kötüleştiren önemli etmenlerden biri olmaktadır (**McKay ve ark., 2006**).

AB'de yapılan araştırmalarda göçmen işçiler yarı zamanlı ya da fazla çalışmayla ilgili haklarını bilmedikleri, ücretli hastalık izinleriyle ilgili işçilerin haklarını bilme sıklıklarının Kopenhag'da (%48), Reykjavik'de (%22) ve Oslo'da (%42) olduğu ve çoğunun sendikası olmadığı bildirilmiştir (**Sterud ve ark., 2018**).

İngiltere'de beş bölgede 200 göçmen işçiyle yapılan derinlemesine görüşmelere dayanan bir raporda göçmen işçilerin yerlilere göre sağlıklarının çok daha kötü olduğu, bu durumun en önemli belirleyenin göç edilen ülkede geçirilen süre olduğu belirtilmiştir. Yani göçmen işçi ancak kendi olanaklarını yaratıp o ülkede ayakta duracak hale geldiğinde durumu düzelmekte, ne hükümet ne de işverenler işçinin işe girişte sağlığını koruyacak önlemler almamaktadır. Rapor; göçmen işçilerin yerli yöneticilerle iletişim sorunları yaşadığını ve bunun işçi sağlığı ve güvenliğiyle ilgili riskleri arttırdığını vurgulamaktadır. İşçiler; çalışma saatlerinin daha uzun olduğunu, izin kullanamadıklarını, gün içinde mola veremediklerini bildirmişlerdir. Çoğunun çalışma güvencesi bulunmamaktadır (**McKay ve ark., 2006**).

Göçün az gelişmiş bölgelerden daha gelişmiş bölgelere olduğu düşünülürse, yola çıktıkları ülkenin işçi sağlığı ve güvenliğiyle ilgili kültürünün yeterli düzeyde olmayacağı ya da farklı şekilde sunulduğu varsayılabilir. Buna bir de işverenlerin göçmen işçileri geçici ve ucuz işçi olarak görmeleri, en kötü koşullarda çalıştırmayı istemeleri ve işçi sağlığı ve güvenliğiyle ilgili eğitim vermeye gönüllü olmamaları eklendiğinde bu kültürü edinmeleri güç olmaktadır. Eğitim verilse dahi dil sorununa ayrı bir önem verilmediğinde, kısacası işçiye kendi dilinde eğitim sağlanmadığında sorun çözülmemektedir.

Göç edilen ülkede geçirilen sürenin en önemli etkilerinden biri o ülkede dil öğrenme olanağının da artmasıdır. İngiltere'de görüşülen işçilerden sadece yarısının İngilizcesinin iyi düzeyde olduğu bazılarının da hiç İngilizce konuşamadıkları gözlenmiştir. İngilizce bilmeyenler de işten atılma korkusu nedeniyle bunu gizlemeye çalıştıklarını bildirmiştir. Uzun çalışma saatleri dil öğrenmenin önündeki en

önemli etmen olarak belirtilmiş, işveren tarafından sağlanan eğitimlerin dahi, yine işin gereklilikleri nedeniyle tamamlanamadığı vurgulanmıştır. Dil engeli bir çok göçmen işçinin kendi eğitim ve deneyiminin altındaki işlerde çalışmasına neden olmakta, bu da işçi sağlığı ve güvenliği açısından ayrı ve önemli bir risk oluşturmaktadır.

Türkiye'de yapılan araştırmalarda dil ve din benzerliğinin göçmenlerin işgücüne katılımını, çalıştıkları istihdam alanlarını önemli ölçüde geliştirdiği bildirilmektedir. Türkçe konuşabilen göçmenlerin çalışma koşulları daha iyi olabilmektedir (**Aygül, 2018**). Göç edilen ülkede kalan yakınlarla destek, bir an önce geri dönme isteği, ücretlerin göçmenler için daha düşük olması vb. nedenlerle mümkün olan en kısa sürede para kazanma zorunluluğu göçmen işçilerin iki üç işte birden çalışmalarına yol açmaktadır. Bu nedenle çok farklı işlerde farklı tehlikelere sunuk kalırlar. Bu da zaten dil ve zaman sorunu yaşayan bu işçilerin tehlikelerle ilgili bilgi ve önlem almalarını güçleştirmektedir. İşçiler özellikle istihdam büroları veya araçlar tarafından işe yönlendirildiğinde işçi sağlığı ve güvenliğiyle ilgili sorumlular iyice belirsizleşmekte ve işçiler hiçbir haktan faydalanamamaktadır.

İngiltere'de göçmen işçilerin üçte biri de işçi sağlığı güvenliğiyle ilgili hiç eğitim almadıklarını; eğitim alanlar da eğitimlerin yerli işçilere ayrılan sürelerden daha kısa ve içerik olarak da daha az kapsamlı olduğunu belirtmişlerdir. Yine bu araştırmada yangın güvenliği de dâhil olmak üzere temel işçi sağlığı ve güvenliği bilgisinin yetersiz olduğu, çalıştıkları kimyasallardan korunmayı bilmedikleri ve sağlıklarını nasıl etkilediğinin farkında olmadıkları belirlenmiştir (**McKay ve ark., 2006**).

İşçi sağlığı ve güvenliğiyle ilgili hakları ve bunların nasıl kullanılacağıyla ilgili bilgi eksikliği; sendika vb. temsil edilebilecekleri örgütlülüklerle dair bilgilerinin olmaması göçmen işçilerin sağlığını belirleyen önemli etmenlerden biridir. Göçmen işçi kooperatifleri ya da sendikaların varlığı İSG açısından sağlıklarını daha iyi korumalarını sağlamaktadır.

Buldukları ülkede göçmen işçileri dâhil eden bir sendikanın olmaması, ya da var olan sendikaların göçmen işçilerin sorunlarını göz ardı etmeleri sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır. Birçok ülkede sendikalar, göçmen işçilere işlerini ellerinden alan ya da ücretlerini düşüren kaşık düşmanları muamelesi yapmakta, daha duyarlı olanlar ise üye kaybetmemek için bu konuda sessiz kalmayı tercih etmekte ya da yeterince mücadele etmemektedir.

Göçmen işçilerin işyerlerinde yaşadıkları en önemli zorluklardan biri de ayrımcılık pratikleridir. Ayrımcılık genellikle ırklarına ya da milliyetlerine yönelik gerçekleşmekte, ayrıca en kötü işleri yapmayı kabul ettikleri için de ayrıca aşağılanmaktadır.

Göçmen işçileri aslında bir gereksinim olarak gören Avrupa'nın bu konudaki yaklaşımları oldukça çelişkilidir. Avrupa'da dışlama pratiklerini inceleyen bir derlemede eğitim düzeyi düşük, yoksul ve işsizlerin göçmenlerle rekabetten korktukları için, onlara en sık düşmanca davranışlar gösteren grup oldukları ortaya konmuştur. Aynı derlemede erkeklerin, daha yaşlıların ve konservatif görüşleri olan kişilerin de göçmenlere olumsuz ve aşağılayıcı tavırlar gösterme olasılığının daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bireysel düzeydeki dışlama davranışlarını en çok etkileyen etmenlerden biri de ülkenin ekonomik durumu ve göç eden nüfusun büyüklüğüdür. Yapısal dışlama pratiklerine örnek olarak Avrupa nüfusunun yarısının ülkeye yabancıların göç etmesini istemediği, bunların dörtte birinin ve göçü kabul edenlerin %10'unun ise göçmenlere eşit sosyal haklar verilmesine karşı olmaları verilebilir (**Gorodzeisky ve Semyonov, 2009**).

Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri Araştırması'na göre "Suriyeliler işlerimizi elimizden almaktadırlar" önermesine olumlu yanıt verenlerin oranı %56,1'dir. Bu çalışmada ilginç bir şekilde "kesinlikle izin verilmemelidir" ya da "bazı işleri yapmalarına izin verilmez" diyenlerin oranı göçün daha yoğun olduğu Güney Doğu Anadolu illerinde sırasıyla % 44 ve % 35 iken bölge dışı illerde %48 ve %28,3'tür (**Erdoğan ve Ünver, 2015**).

Yapılan görüşmelerde göçmen işçiler her zaman en kötü vardiyaların ve işlerin kendilerine verildiğini, yerli işçilere tanınan hakların çoğunlukla tanınmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca kötü ve aşağılayıcı lakaplar takılmasına sık rastlanmaktadır. Fransa'da bir çalışmada ismi Fransız ismine benzeyen iş arayanların görüşmeye çağrılma ihtimali Güney Afrikalılardan beş kat fazla bulunmuştur. Bu tür ayrımcılık hem iş stresine neden olması hem de ayrımcılığa uğrayan birinin İSG ile ilgili sorunlarını dile getirmesini engellemesi nedeniyle iki şekilde işçi sağlığını etkiler. Bu durumdaki bir işçinin kendisine uygulanan haksız ve güvensiz işlere karşı durma olasılığı düşüktür (**Gorodzeisky ve Moshe, 2009; ILO 2001; Lee, McGuinness ve Kawakami 2011; Sterud ve ark., 2018**).

Göçmen işçiler işyerinde ayrımcılık ve şiddet dışında da birçok psikososyal riske maruz kalmaktadırlar. Avrupa Çalışma Koşulları Araştırması'na göre monoton görevleri daha sık üstlendikleri, makinelerde daha hızlı çalışmak zorunda kaldıkları, rotasyona izin verilmediği ve yerli işçilere göre iki kat fazla olarak becerilerinin altında işleri yapmaya zorlandıkları bildirilmiştir (**European Risk Observatory, 2007; Pérez ve ark., 2012**).

Göçmenler bu etnik ayrımcılıkla işgücü piyasalarına giriş sürecinde akrabalık bağlarını/aşiret dayanışmasını/hemşerilik ilişkilerini kullanarak baş etmektedir. Türkiye'deki istihdam alanları, etnik kimliğe göre şekillenmeye başlamıştır (**Aygül, 2018**).

Cinsiyet ve yaş işçi sağlığını etkileyen en önemli etmenlerden ikisidir. UÇÖ'ne göre 20,9 milyon insan zorla çalıştırma mağdurudur, özellikle kadın ve çocuklar olmak üzere birçok göçmen zor kullanarak çalıştırılmakta, insan ticaretinin öznesi olmaktadır. Seks ticareti mağdurlarının önemli bir kısmı göçmendir. Ev hizmetleri zorla çalıştırma yaptırılan diğer önemli bir alandır (**ILO 2013; ILO 2011; ILO 2007**).

Göçmen kadınların %59'u (erkeklerden %24,3 daha az) Avrupa'da çalışmaktadır. Avrupa'da da kadın göçmenler erkeklere göre daha az ücret almakta ve yoğun olarak hizmet sektöründe özellikle ev hizmetlerinde çalışmaktadırlar. Avrupa'da 600 bini kayıtsız olmak üzere 1,2 milyon kadının, Ortadoğu'da ise 700 bin kadının ev hizmetlerinde çalıştığı bilinmektedir (**ILO 2016; ILO 2001; ILO, 2013; Mene-gatti 2009**). Göçmen kadınlarda dil sorunu eğitimsizlik ve kültürel engellerle birleşince güvenlikleri ve sağlıkları ciddi tehdit altına girmektedir.

Türkiye'de Göçmen Olmak Raporu'na göre de göçmen kadınların üçte birinden fazlası en az bir işlerinde ücretlerini alamadıklarını veya eksik aldıklarını; pasaportlarının işverende veya araçta durduğunu belirtmişlerdir (**Dündar ve Özer, 2015**).

Çocuk işçilik özellikle göçün ilk dönemlerinde yaygındır. Türkiye'de de Suriyeli göçmenlerin 1,2 milyonu 18 yaş altındaki çocuklardır. Çoğu daha çok tarımda mevsimlik geçici işlerde çalışmakta, bunun yanında çöp toplama, pazarcılık, küçük esnafa yardım etmekte, ayrıca ücretli olarak tekstil ve dokuma sanayii, oto tamirciliği, boya badana işleri, hamal olarak ve yaygın olarak da inşaat sektöründe çeşitli işlerde kayıt dışı olarak çalışmaktadırlar (**Lordoğlu,**

2017). Göç yolundaki çocuklar organ ticareti, seks işçiliği ve kölelik amacıyla kaçırılma gibi birçok açıdan yüksek risk taşımaktadır. Almanya'da da 1 Temmuz 2016 itibarıyla 8 bin 991 sığınmacı çocuk kayıp bilgisi raporlaştırılmıştır. Kilis'te Suriyeli çalışan çocuklarla yapılan görüşmelerde, çocukların kayıt dışı, düşük ücretle ve uzun saatler çalıştıkları, hem fiziksel hem de psikolojik şiddete maruz kaldıkları ortaya konmuştur. Çocuklar, çaresizlik duygusunu en derinden yaşadıkları gibi hayallerini yitirdiklerini ve umutlarını kaybettiklerini mutsuzluk, yalnızlık duyguları içinde olduklarını belirtmişlerdir (**Harunoğulları, 2016**).

Göçmen işçilerin sağlığı

Yeterli resmi kayıt ve araştırma olmamasına rağmen, Birleşik Krallık ve Almanya'daki resmi istatistiklere göre ölümlü iş kazası sıklığının göçmen işçilerde daha fazla olduğu ve iş kazalarından ölümün en sık inşaat sektöründe gerçekleştiği ve yerlilere göre iki kat fazla olduğu bildirilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Meksikalı göçmen işçilerin ölüm oranının aynı işi yapsalar dahi yerli işçilere göre bazı eyaletlerde dört kat fazla olduğu bildirilmektedir (**European Agency For Safety and Health At Work, 2009**).

Fransa'da yapılan araştırmalarda göçmen işçilerin iş kazalarının ülkeye girişi yaptıktan sonraki ilk iki yılda daha sık görüldüğü bildirilmiştir. Dil öğrenme ve göç edilen ülkede yaşanan süre iş kazası ve mortallite hızlarını anlamlı olarak düşürmektedir (**European Agency For Safety and Health At Work, 2009**). 2007-2008 yılları arasında Lübnan'da göçmenlerde en sık ölüm nedenleri ölümlerin nedenlerinin incelendiği araştırmada intihar, yüksekte düşme, kaza (trafik, boğulma vb), CO zehirlenmesi, cinayet, doğal nedenler -kalp krizi, kanserler vb. olduğu bulunmuştur (**Menegatti, 2009**).

Resmi istatistik olmamasına rağmen İşçi Sağlığı ve Güvenliği Meclisi'nin 2017 yılında yayınladığı Göçmen İşçi Raporu'na göre 2013 yılında 23 olan iş kazasına bağlı ölüm sayısı 2016'nın ilk dokuz ayında 96'ya çıkmıştır. Rapora göre ölüm nedenleri arasında inşaatlarda yüksekte düşme, uygun olmayan taşıma araçlarının kazaları, aşırı-yoğun-fazla çalışma ve yaşam koşulları nedeniyle kalp krizleri gibi nedenler öne çıkmaktadır.

Almanya'da göçmen işçilerin önemli ölçüde yüksek sağlık riskleri içeren işlerde çalıştırılmakta olduğu, ağır yükleri kaldırma veya taşıma işlerini daha sık yaptığı, soğuğa, sıcağa, neme ve kire diğer işçilere

göre daha fazla maruz kaldığı, klasik iş stresinden daha çok etkilendikleri ortaya konmuştur. Göçmen işçilerde iş kazası oranının Alman işçilere göre 2/3 oranında daha yüksek bulunmuştur (**Health&Safety Executive, 2006**).

Hollanda'da göçmen işçilerin radyoaktif ya da diğer tehlikeli maddelere daha fazla maruz kaldıkları, aşırı sıcaklık ve gürültü altında gerekli önlemler alınmadan çalışmak zorunda kaldıkları bildirilmektedir (**Health&Safety Executive, 2006**). Kore'de göçmen işçiler kurşuna yerli işçilerden 13 kat daha fazla maruz kalmaktadır (**Lee, McGuinness, ve Kawakami, 2011**).

ABD'de göçmenlerde en sık görülen sağlık sorunları toksik kimyasalla yaralanma, kas iskelet sorunları, cilt hastalıkları, işitme sorunları ve niteliği, becerisi altında işlerde çalışanlarda ruh sağlığı hastalıklarıdır.

Göçmen işçilerin kimyasal maddelere maruz kalma süreleri çalışma saatleri daha fazla olduğu için yerlilere göre daha uzundur. Kimyasal maddelerin üzerindeki güvenli maruz kalma sınırları genellikle sekiz saatlik bir iş günü için hesaplanmaktadır. Bu da korunmayı güçleştiren önemli etmenlerden biridir. İngiltere'de yapılan bir araştırmada göçmen işçilere kişisel koruyucu donanımların (KKD) sağlanmadığı, verilse dahi kalitesiz oldukları ve KKD kullanma eğitimlerinin olmadığı belirlenmiştir.

Tarımda genelde mevsimlik işçi olarak çalışan göçmen işçiler pestisitlere ve silika tozlarına maruz kalarak solunum yolu hastalıklarına, uzun saatler ayakta ve kötü pozisyonlarda çalışmaya bağlı kas iskelet sistemi hastalıklarına ve taşıma koşullarının kötülüğü nedeniyle de sık sık trafik kazası geçirmektedir. Çalışmalar tarımda çalışan kadın ve çocukların sağlık durumlarının daha kötü olduğunu göstermektedir. Kadınlar, yemek pişirme, çadırın düzenini sağlama ve çocuk bakımı nedeniyle ikinci bir mesai yapmaktadırlar.

Göçmenlerin en fazla yaşadıkları sorun ayrımcılık ve zorbalıktır. AB Çalışma Koşulları Raporu'na göre son 12 ayda göçmenler yerli işçilerden milliyetleri nedeniyle 12,5 kat, cinsiyetleri nedeniyle 1,5 kat, dinleri nedeniyle 8 kat fazla ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Sözel şiddet 1,5 kat, istenmeyen cinsel ilgi iki kat, tehdit 1,5 kat daha fazla görülmektedir. Yine aynı araştırmada, iş kontrollerinin daha az, tükenme ve iş stresinin daha fazla olduğu ortaya konmuştur (**European Risk Observatory, 2007; Pérez ve ark., 2012**).

Göçmen kadınların yoğun çalıştığı diğer bir alan olan ev hizmetleri sanıldığı aksine psikososyal fiziksel, kimyasal, biyolojik, ergonomik tüm riskleri taşımaktadır. Çalışma ortamı olarak ev kapalı bir alan: riskli kabul edilmemekte ve bu nedenle de denetlenmemektedir. Kadınlar çoğunlukla ev sahibi ülkelerin dilini anlamadıkları veya okuyamadıkları için İSG ile ilgili önemli tehlikelere (örneğin kimyasal temizlik ürünlerinin kullanımı) maruz kalmakta zehirlenmeler, alerji, solunum sıkıntısı ve astım görülebilmektedir. Fransa, Almanya ve Belçika'da iş kazalarının yerli işçilere göre daha fazla olduğu bildirilmektedir. Pasaporta el koyarak çalıştıkları evden dışarıya çıkmalarına izin verilmemektedir. Görüşme yapılan kadınlar kendileriyle ev içinde de konuşulmadığını, uzun çalışma saatleri nedeniyle yakınlarıyla görüşme şanslarının çok düşük olduğunu bildirmektedir. Sosyal dışlanmanın yaygınlığı istismar ve tacizin etkileriyle birleşince ev hizmetlerinde intiharın daha sık görülmesine neden olmaktadır.

Türkiye'de çalışan göçmen kadınların dörtte biri bir veya birden fazla işte "sağlıksız" bir ortamda çalıştığını belirtmiştir. Kadınlar, en zor işin hasta bakımı olduğunu, bu işin "hijyenik" olmadığını da vurgulamışlardır (**Dündar ve Özer, 2015**).

Çocuk işçiler de tüm bu tehlikelere sunuk kalmakta ve ciddi sorunlarla yüzleşmektedir. İzmir'de biri 14 yaşında diğerleri 20-30 yaş aralığında altı kişi güç kaybı, kollarda uyuşma ve yürüyememe şikâyetleri ile Suriyeli polikliniğine başvuru yapmış ve toksik nöropati tanısı almıştır. Bu işçilerle yapılan görüşmelere dayanan hekim raporunda aşağıdaki bilgiler yer almaktadır:

"İşçiler Işıkkent ayakkabıcılar sitesinde günde 12-14 saat ayakkabı dikiş ve yapıştırma işinde yaklaşık bir yıldır çalıştıklarını, herhangi bir işyeri hekimliği ya da iş güvenliği hizmeti alamadıklarını ve işe giriş muayenelerinin yapılmadığını belirtmişlerdir. İşe alınmalarında bir kişinin aracılık yaptığını dile getirdiler. Hastalar korktuklarını belirterek işyeri ismi belirtmekten çekindiler" (**Sendika.org web sayfası, 2015**).

Göçmen işçilerin sağlığını nasıl koruyabiliriz?

İnsan ticaretinin engellenmesi, göçmenlere mülteciler statüsü verilmesinin kolaylaştırılması, hükümetler tarafından kaçak çalıştırmanın denetimi ve ceza verilmesi göçmen işçilerin işçi sağlığı ve güvenliği için olmazsa olmaz müdahalelerdir. Göçmenlere çalışma izni verilip, yerli işçilerle aynı olanakların tanınması hem iş barışını hem de göçmen işçilerin sağlığını olumlu etkileyecek en önemli etmenlerdir.

Çalışma izni koşulları kolaylaştırılmalıdır. Savaş, çatışmadan kaçma gibi zorunlu göçün söz konusu olduğu durumlarda hemen sağlanması önemlidir.

İşyerlerinde ayrımcılığı engelleyen önlemler alınması için hükümetlerin denetim mekanizmaları kurmaları, yerli ve göçmen işçiler arasındaki gerginliği ortadan kaldıracak düzenlemeler yapmaları gerekmektedir. Tüm Göçmen İşçilerin ve Ailelerinin Haklarının Korunmasına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin yaşama geçirilmesi için mücadele edilmelidir.

Bu sayılanların yapılması ancak güçlü bir işçi hareketi ve bu işçi hareketinin göçmen işçileri kapsamasıyla mümkündür. Kanada, İngiltere gibi bazı ülkelerde kooperatifleşmiş ya da sendikalaşmış göçmen işçilerin haklarını daha iyi bildikleri, işçi sağlığı ve güvenliği önlemlerinden daha fazla yararlandığı gösterilmiştir. Ama birçok ülkede sendikalar göçmen işçileri bir tehdit olarak görebilmektedir.

Göçmen işçilere kendi dilinde ve kültürüne uygun şekilde İSG hakları ve nasıl korunacaklarıyla ilgili eğitim vermek önemli müdahalelerden biridir. İşverenler tarafından göçmen işçilerin dilinde verilmesi gereken eğitim başlıkları, işe özgü riskler, işçilerin işverene bildirmesi gereken durumlar, koruyucu ekipman ve donanımlar ve kullanımları, güvenlik işaretleri, iş kazaları ve meslek hastalıkları, acil durumlarda yapılması gerekenler olarak sıralanabilir.

Ancak göçmenlerin yaşam koşulları ve işverenlerin yaklaşımları bu konuda daha ileri araştırmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Göçmen tarım işçilerinde güvenlik bilgisi, tutumu ve davranışlarının işçi sağlığı ve eğitimleriyle nasıl değiştiğini inceleyen 29 makalenin değerlendirildiği bir derlemede eğitimin etkili olabilmesi için eğitim programını geliştirirken göçmen işçilerin dâhil edilmesi; eğitimin katılımcı tekniklerle yapılması ve eğitimde uygulamalara yer verilmesinin etkinliği arttırdığı gösterilmiştir. Ayrıca akran eğitim modellerinin daha etkili olduğu, yüz yüze eğitimin yapılmadığı durumlarda gençlerde dahi bilgisayar destekli eğitimlerin sadece video gösterimlerinin bilgiyi arttırdığı ama davranışa etki etmediği bildirilmiştir (**Caffaro ve ark, 2018**).

Yukarıda da aktarılan gerekçelerle göçmen işçilere iki yüzlü yaklaşan hükümet ve işverenlerin İSG ile ilgili sorumluluklarını yerine getirmelerini beklemek çok gerçekçi değildir. Bu sorumluluklarını yerine getirmeleri için mutlaka mücadele yürütülmelidir. Göçmen-mültecilerin işçi sağlığı ve güvenliği alanında öz yeterliliklerinin artırılması için sendika, demokratik kitle örgütleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından çalışmalar yürütülmelidir.

Kaynaklar

- Anderson, B., Ruhs, M.** (2010) 'Migrant Workers: Who Needs Them? A Framework for the Analysis of Shortages, Immigration, and Public Policy', in Anderson, B. and Ruhs, M. (Eds.), *Who Needs Migrant Workers? Labour Shortages, Immigration, and Public Policy*, Oxford: Oxford University Press.
- Aygül, HH.** (2018) Mülteci Emeginin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi 9(20): 68-82.
- Caffaro, F., Cremasco, M. M., Bagagiolo, G., Vigoroso, L., Cavallo, E.** (2018) Effectiveness of Occupational Safety and Health Training for Migrant Farmworkers: A Scoping Review. *Public health* (160): 10-17.
- Çelgin, D.** (2014) Göçmenlik ve Göçmen İşçi Kavramları ile Dış Göç Yapmış İşçilerin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar. ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi 2(2): 84-92.
- Civan O.E., Gökalp A.** (2011) Göçmen İşçi Kavramı ve Göçmen İşçilerin İş Sağlığı ve Güvenliği. *Çalışma ve Toplum* 1: 233-64.
- Dündar, T., Özer, E.** (2015) Türkiye'de Göçmen Olmak - Göçmen İşçiler Araştırması. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı: 1-23.
- Erdoğan, M., Ünver, M.** (2015) Türk İş Dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler Konusundaki Görüş, Beklenti ve Önerileri.
- European Agency for Safety and Health at Work.** (2009) "Literature Study on Migrant Workers" *Safety And Health*: 58. Erişim Tarihi: 10 Eylül 2018 https://osha.europa.eu/en/tools-and-publications/publications/literature_reviews/migrant_workers.
- Gorodzeisky, A., Moshe, S.** (2009) Terms of Exclusion: Public Views towards Admission and Allocation of Rights to Immigrants in European Countries. *Ethnic and Racial Studies* 32(3): 401-23.
- Harunoğulları M.** (2016) Suriyeli Sığınmacı Çocuk İşçiler ve Sorunları : Kilis Örneği. *Göç Dergisi* 3(3): 29 - 63.
- ILO.** (2001) *Women and Men Migrant Workers: Moving towards Equal Rights and Opportunities*. : 1-12. Erişim Tarihi 28 Eylül 2018 http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@gender/documents/publication/wcms_101118.pdf.
- ILO.** (2015) *ILO Global e Stimates on m Igrant w Orkers Results and M Ethodology Special Focus on Migrant Domestic Workers*: 10.
- Lordoğlu, K.** (2015) Türkiye'ye Yönelen Düzensiz Göç ve İşgücü Piyasalarına Bazı Yansımalar. *Çalışma ve Toplum*, 1:29-44.
- ILO.** (2007) *International Labour Stabdards on Migrant Workers' Rights, Guide for Policymakers and Practitioners in Asia and the Pacific*. [wcms_bk_pb_184_en.pdf](http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@gender/documents/publication/wcms_bk_pb_184_en.pdf).
- Korkmaz, E.E.** (2017) How Do Syrian Refugee Workers Challenge Supply Chain Management in the Turkish Garment Industry? *The IMI Working Papers Series*. IMI Working Paper Series 133(March): 1-18. Erişim Tarihi 29 Eylül 2018, <https://www.imi.ox.ac.uk/publications/how-do-syrian-refugee-workers-challenge-supply-chain-management-in-the-turkish-garment-industry>.
- Labour Migration Branch, ILO.** (2013) *ILO Global Estimates on Migrant Workers: Results and Methodology*.
- Lee, K, McGuinness C, and Kawakami T.** (2011) *ILO Asia and Pacific Working Paper Series Research on Occupational Safety and Health For Migrant Workers in Five Asia and The Pacific Countries : Australia, Republic of Korea, Malaysia, Singapore and Thailand*. Erişim Tarihi 1 15 Eylül 2018 http://www.ilo.org/asia/whatwedo/publications/WCMS_170518/lang--en/index.htm.
- Lordoğlu, K.** (2017) Görünmeyen Göçmen Çocukların İşçiliği : Türkiye 'deki Suriye'li Çocuklar Çalışma ve Toplu, 2: 715-32.
- McKay, S., Craw, M., Chopra, D.** (2006) *Migrant Workers in England and Wales: An Assessment of Migrant Worker Health and Safety Risks*. HSE Books. Erişim Tarihi 29 Eylül 2018, www.hse.gov.uk/research/rrpdf/rr502.pdf.
- Menegatti, E.** (2009) *Global Action Programme on Migrant Domestic Workers and Their Families Migrant Domestic Workers: Promoting Occupational Safety and Health*. Ilo.
- European Risk Observatory.** (2007) *European Agency for Safety and Health at Work Safety And Health*: 58. Erişim Tarihi 29 Eylül 2018, https://osha.europa.eu/en/tools-and-publications/publications/literature_reviews/migrant_workers.
- McLaughlin, J.** (2009) *Migration and Health : Implications for Development A Case Study of Mexican and Jamaican Migrants in Canada 's Seasonal Agricultural Workers Program by Janet Policy Paper October*
- Ronda Pérez, E., Benavides, F. G., Levecque, K., Love, J. G., Felt, E., Van Rossem, R.** (2012) Differences in Working Conditions and Employment Arrangements among Migrant and Non-Migrant Workers in Europe. *Ethnicity & Health* 17(6): 563-67.
- Sağıroğlu, A Z.** (2016) Not Only A Burden But Also A Contribution : The Impacts Of Syrians On The Turkish Economy 1. (16): 1-7.
- Sargeant, M., Tucker, E.** (2009) *Layers of Vulnerability in Occupational Safety and Health for Migrant Workers: Case Studies from Canada And The UK. Policy and Practice in Health and Safety* 7(2): 51-73. Erişim Tarihi 29 Eylül 2018, <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14774003.2009.11667734>.
- Sterud, T. ve ark.** (2018) A Systematic Review of Working Conditions and Occupational Health among Immigrants in Europe and Canada. *BMC Public Health* 18(1): 770.
- Sendika.or web sayfası** (2015) Suriyeli Çocuk İşçiler Merdivenaltı Atölyelerde, Hastalık Tehdidi Altında. <http://sendika62.org/2015/07/suriyeli-cocuk-isciler-merdivenalti-atolyelerde-hastalik-tehdidi-altinda-275438/> (September 11, 2018).
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division.** (2017) *International Migration Report 2017 (ST/ESA/SER.A/403)*. Erişim Tarihi 29 Eylül 2018, <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017.pdf>.
- Yıldız, Z., Yıldız, S.** (2017) Kayıt Dışı Ekonomi Bağlamında, Dünya ve Türkiye' de Kayıt Dışı İstihdam, Terhaneler ve Çocuk İşçiler In the Context of Informal Economy, *Informal Employment in The World and Turkey, Sweatshops and Child Labor*. 19(32): 96-106.